

АКТИВНИ ДЕРИВАЦИОННИ ПРОЦЕСИ ПРИ СЪЩЕСТВИТЕЛНИТЕ ИМЕНА В РУСКАТА РЕЧ, НАСОЧЕНА КЪМ ДЕЦАТА

МАРИЯ Д. ВОЕЙКОВА

ИНСТИТУТ ЛИНГВИСТИЧЕСКИХ ИССЛЕДОВАНИЙ РАН, САНКТ-ПЕТЕРБУРГ

maria.voeikova@gmail.com

Руският разговорен език се отличава с богат набор от продуктивни словообразователни модели, които се използват в неформалната реч, адресирана към деца, към роднини и приятели или към животни. В статията се разглеждат най-разпространените модели в речта, насочена към децата, като деминутивите (*книжка*, *песенка*) и хипокористиките (*Саша*, *Наташа*).

Докладът е базиран на речта на родители, извлечена от лонгитудни записи на двете им деца – момче и момиче. Родителите демонстрират различни стратегии при използването на словообразователните деривати. Варира както техният състав (преобладават или деминутивите, или хипокористиките в types или в tokens), така и честотата им. В предложеното изследване са регистрирани именни деривати в регистъра за общуване с деца (РОД), които моделират основните процеси на формо- и словообразуване: замяната на афикси при една основа (хипокористики) и присвояването на един и същ афикс от различни основи (деминутиви). Би било интересно да се сравнят съотношенията, наблюдавани в руския език със същите в българския, тъй като именно в областта на използването на деминутивите в речта на възрастните се забелязват съществени различия.

Ключови думи: продуктивни словообразователни модели; руския език; регистъра за общуване с деца (РОД); деминутивите; хипокористиките.

ACTIVE NOMINAL DERIVATIONAL PROCESSES IN THE RUSSIAN SPOKEN TO CHILDREN

MARIA D. VOEIKOVA

INSTITUTE FOR LINGUISTIC STUDIES, RUSSIAN ACADEMY OF SCIENCES

SAINT PETERSBURG

maria.voeikova@gmail.com

Colloquial Russian has a rich set of productive derivation patterns used in informal registers directed to children, other relatives, friends or pets. This paper considers the most frequent patterns in child directed speech (CDS), such as diminutives (*knižka* ← book-Dim, *pesenka* ← song-Dim) and hypocoristics (*Saša* ← Alexander, *Nataša* ← Natalia).

The paper is based on the analysis of the speech of parents from two longitudinal speech corpora of one girl and one boy from 2 to 3 years old. Their mothers demonstrated some differences in their use of derivatives concerning their preferences (mostly diminutives or hypocoristics – types или в tokens) and frequency. Most derivatives used by both mothers served as models for the important derivational processes: suffix rivalry with the same stem (hypocoristics) and adding one and the same suffixes to different stems (diminutive formation).

Since the differences between literary Bulgarian and Russian in this sphere have been already described by several authors it would be interesting to compare the frequency of diminutives and hypocoristics in CDS for both languages.

Keywords: derivation; Russian language; child-directed speech; productivity; derivational model

1. Въведение

Използването на голяма част от словообразователните модели в руския език пряко зависи от това към кого е адресирана речта. Някои от производните думи се срещат с приблизително еднаква честота в текстове с различна насоченост, други се използват само в неформална комуникация. Руският разговорен език има богат набор от продуктивни словообразуващи модели, които се използват в неформалната реч, адресирана към деца, роднини и приятели или към животни.

Според Националния корпус на руския език (НКРЯ) най-често срещани са феминитивите (*nomina feminina*) (*докторица, професорша*), деминутивите (*книжка, песенка*), хипокористиките (*Саша, Наташа*) и универбатите (*платная дорога – платка, молочная продукция – молочка*). Делът на тези деривати в речта като цяло е сравнително малък: деминутивите средно са по-малко от 1% от всичките словоформи. Въпреки това може да се твърди, че данните от този корпус са занижени, тъй като делът на устната неформална реч в НКРЯ е незначителен и съотношението на тези модели силно зависи от речевия регистър. Така в речта, адресирана към деца, процентът на деминутивите варира от 40 до 80% от всички съществителни. Съставът на разговорните деривати също зависи от регистъра: в регистъра за общуване с деца (РОД) преобладават деминутивите и хипокористиките, а делът на универбатите и феминитивите е значително по-нисък, отколкото в стандартната реч на възрастните. Би било интересно да се сравнят съотношенията, наблюдавани в руския език, със същите в българския език, тъй като именно в областта на деминутивите в писмената реч се забелязват значителни разлики (Васева/Vaseva 2006; Bagasheva-Koleva 2013; Bagasheva-Koleva 2014).

Целта на нашите наблюдения е да изградим хипотези, които да обяснят следните разлики: 1) между индивидуалните характеристики на речевото поведение на възрастните участници в комуникацията; 2) между деривационните модели, чиято честота зависи от пряката (съзнателна или несъзнателна) нагласа на говорещия; 3) между стратегиите за овладяване на езика

на самите деца, диктуващи избирателното им отношение към речевата продукция на възрастните.

Интересът към деривационните процеси в РОД и към речта на деца не е научна новост: тези данни изчерпателно са проучени в трудовете на С.Н. Цейтлин (Цейтлин/Cejtlin 2000; Цейтлин/Cejtlin 2009), но без да е направен специален анализ на речта на родителите. На изследването на деривационните процеси е посветена книгата на Маттес и колектив, написана върху материали от десет различно структурирани езика (Mattes et al. (eds.) 2021). Руските данни в тази книга са анализирани от В.В. Казаковская и М.Д. Воейкова (Kazakovskaja, Voeikova 2021), като отделна част е посветена на съпоставката между речта на възрастните и на децата. В същото изследване е представен обширен списък от предишни проучвания. Стига се до извода, че броят на дериватите в речта на родителите обикновено не е повече от 50%, въпреки че някои учени посочват, че в диалозите на славянските майки с децата им делът само на умалителните форми надхвърля 40% (Kempe, Brooks, Gillis 2007: 321). В този случай сложността при лонгитудните изследвания идва от големия брой вариации между говорещите. Едва ли може да се определи средният дял на дериватите, както и на деминутивите във всеки конкретен език. Броят им зависи от предпочитанията, настроението, избора на събеседник, темата на съобщението.

Междувременно сравнението показва количествена разлика на деминутивните форми в някои от езиците (за подобно сравнение вж. в Savickienė, Dressler (eds.) 2007). Данните за умалителните форми в руския език са анализирани от Е. Ю. Протасова и М. Д. Воейкова (Protassova, Voeikova 2007). Включването на нови данни в проучването ще позволи да представим общите принципи на подобно сравнение и да конкретизираме по-ранните наблюдения. В този контекст интерес представляват не само деминутивите, но и разнородните деривати, използвани от родителите, въпреки че деминутивните форми се използват най-често. Във връзка с това проучихме хипокористиките (напр. *Витюша*, *Витенька*), феминитивите (*учителница*), имената за вършители на действия (*водител*), имената за носители на определени черти (*плакса*, *мокруша*), имената за механизми (*грузовик*) и др. (вж. по-подробно у Kazakovskaya, Voeikova 2021).

2. Материал на изследването.

Докладът се базира на речта на родителите, извлечена от лонгитудни записи на две деца (момче В и момиче G), чиито данни не са анализирани с оглед на поставените от нас задачи. Момичето е родено в гр. Уляновск, момчето е от Санкт Петербург. И двете майки имат висше хуманитарно образование, семействата са от средната класа. Количествените данни от наблюденията са представени в таблица 1.

Таблица 1. Брой съществителни в спонтанната реч на майките за месец (types; tokens)

Възраст	2;0	2;1	2;2	2;3	2;4	2;5	2;6	2;7	2;8	2;9	2;10	2;11	3;0
G types	277	133	33	259	402	179	301	382	267	293	386	375	252
G tokens	556	223	49	537	714	333	542	781	518	524	680	657	447
B types	264	329	245	364	278	356	171	345	348	300	298	204	210
B tokens	629	864	590	795	593	703	315	732	858	607	560	336	336

Таблица 1 дава представа за обема на анализирания материал. Разгледани са данните за момиче (G) и момче (B) на възраст от две (2.0) до три години (3.0). Събирането на данни следва стандартите на международната Система за обмен на данни за детската реч CHILDES (MacWhinney 2000). Използвами сме обща ексцерпция от съществителни, извлечени с помощта на програмата *FREQ*, след което сме се връщали към контекста на употреба на всеки конкретен случай, за да анализираме отделните примери. Тъй като се интересувахме от деривационните процеси, беше задължително да изчислим процента на производните думи спрямо общия брой съществителни на месечна база (вж. таблица 2).

Таблица 2. Брой и процент на производните съществителни имена спрямо общия брой съществителни (types; tokens) в спонтанна реч на майките за един месец

Възраст	2;0	2;1	2;2	2;3	2;4	2;5	2;6	2;7	2;8	2;9	2;10	2;11	3;0
G dtypes	123	64	7	126	157	50	129	119	101	109	92	153	122

G dtokens	232	98	11	223	274	142	254	162	241	228	221	319	254
% dtypes	44	48	21	49	39	28	43	31	38	37	24	41	48
% dtokens	42	44	22	42	38	43	47	21	47	44	33	49	57
B types	98	127	82	136	94	141	57	152	151	112	85	74	74
B tokens	176	334	187	251	245	329	119	301	423	222	211	135	119
% dtypes	37	39	33	37	34	40	33	44	43	37	29	36	35

Анализът на количествените данни показва, че делът на всичките производни съществителни в речта на майките за целия период на наблюдение не надвишава 50%. Този резултат до известна степен влиза в противоречие с предишните изследвания на деминутивите, тъй като в нашия случай общият процент на производните е по-нисък в сравнение със случаите, описани от Е.Ю. Протасова и М.Д. Воейкова. В това проучване обаче са взети предвид и по-ранните периоди (от 1.4 г. до 2.8 г.), а именно в ранните периоди (между 1.4 г. и 2.0 г.) процентът на деминутивите в речта на родителите е особено висок. Ако разглеждаме деминутивите поотделно, се наблюдава следната тенденция: техният процент в най-ранните периоди от детското развитие надхвърля 50%, а след това намалява (Protassova, Voeikova 2007: 53–56).

Анализът на всички именни деривати в последното проучване не показва тенденция към намаляване с възрастта. Това може да се обясни с два фактора: 1) деминутивите са прагматичен дубликат на съществителните имена; 2) говорещият избира един или друг вариант на името въз основа на своите ясни или неясни предпочитания. Протасова и Воейкова (Protassova, Voeikova 2007) предполагат, че високият процент на деминутиви в речта на майките в ранните стадии има прагматични и структурни предпоставки. От една страна, това създава благоприятна атмосфера на общуване (уютен „свят за двама“), от друга страна, използването на фонетичния модел на деминутивите позволява да се опрости падежната система. Деминутивите

трансформират думите от женски род на съгласна (от типа *дверь, дочь*) в по-продуктивен тип склонение (срв. *дверка, дочка*), създавайки по-ясен модел на флексия. В представения материал прагматичният фактор има съществено значение, докато структурният има по-малка роля, тъй като дедата в този период вече са започнали да усвояват система на словоизменение на именните форми.

Всички видове деривати имат своите особености. Именните деривати (за разлика от деминутивите) често са единственото наименование, назоваващо лице или предмет (напр., *грузовик, погрузчик, снеговик, пароход*). В тези случаи възрастните нямат възможност да изберат друго наименование. Вероятно затова не наблюдаваме динамика в речта им, както може да се види от таблица 2. Делът им по отношение на всичките съществителни е около 48%. При майката на момчето делът на dtypes е по-нисък (около 36%) в началото и в края на наблюденията.¹ В средата на периода се наблюдава вариативност, която не преминава в тенденция.

Не успяхме да открием някакъв определен модел в съотношението types/tokens. В началото на наблюдението майката на момичето повтаря производни думи по-рядко (процентът на dtypes в речта ѝ надвишава процента на dtokens), но след две и половина години това съотношение се променя. В речта, адресирана към момчето, същото се наблюдава един месец по-рано – на две години и четири месеца. Може да се предположи, че на първите етапи майките се опитват да не усложняват речта си. Те използват деривати като единствени наименования, но не ги повтарят. Една значителна част от повторенията са различни хипокористики на името на детето. В представения материал това е особено характерно за данните за момчето. Неговото име се появява десетки пъти в записите, докато броят на повторенията на нарицателните съществителни рядко надвишава 10. Именно хипокористиките в руския език позволяват свободна вариация на афиксите. Така майката на момичето започва да използва няколко варианта на умалителната форма от личното име на детето (Тамара: *Тома, Томочка, Томусик, Томонька, Томуль, Томуська, Томусёныш*, като тези форми варират според периода).

Двете майките често използват хипокористики, образувани от името на детето. В същото време тактиката на майките е различна. Майката на момичето използва едновременно няколко варианта на хипокористики. Майката на момчето променя името му по-рядко, използвайки само два-три варианта (*Витя, Витенька, Витюша*). Обаче и при двете майки броят на използване на личното име на детето значително надхвърля всяко друго съществително.

Както може да се види от представените примери, основната разлика между деминутивите и хипокористиките в руския език е, че при последните се наблюдава широка вариативност и конкуренция на афиксите. С помощта на *-уся, -уська, -усик, -уля, -усёныш* се получават различни варианти на едно

и също име, докато деминутивните афикси привеждат различните съществителни до един завършек, респективно до едно склонение. Именните деривати, регистрирани в РОД, моделират основните формо- и словообразователни процеси, които се представят като замяна на афикси при една основа (хипокористики) и присвояване на един и същ афикс от различни основи (деминутиви).

В речта на майките се забелязва и количествена вариативност на словообразователните деривати. Средно и двете майки използват от 30 до 40% производни думи, като процентът на използването им от майката на момчето е по-нисък. Освен това тя често го нарича с личното му име, без да се опитва да измисля нови имена с неочаквани афикси. Тази стратегия може да се обясни със стереотипи, свързани с пола на детето, а може и да е свидетелство за езиковите предпочитания на майката. Известно е, че много от образованите родители избягват в речта си типичните маркери от РОД. Без прекомерна употреба на умалителни форми, майката на момчето използва много съществителни, които имат фонетичните предимства на деминутивите: например, названия на лица или механизми като *погрузчик*, *волшебник*, *кенгурятник* (раница за носене на бебе). Предимството им е в унифицирания завършек и еднотипното склонение на всички имена с подобен завършек. Освен по-лесното усвояване на падежните форми думите с еднакъв завършек се разпознават по-добре в речта, защото имат ясни морфемни граници. С други думи, суфиксалните деривати изпълняват съществена структурна функция. Нека разгледаме по-подробно дериватите, използвани от двете респондентки.

3. Състав на деривационния речник на майките

Най-обширният подклас от субстантивни деривати са деминутивите. Техният дял в types варира от 60 до 90% от всички производни думи в различните месеци от наблюдението. В tokens те средно са по-малко от половината от производните словоформи, адресирани до момчето, и около 25% от словоформите в речта на майката на момчето. Тази количествена разлика се дължи на хипокористиките, чиято честотност в tokens може да надвишава честотата на деминутивите от нарицателни съществителни. До две и половина годишна възраст майката използва името Витя 13 пъти, Витюша – 54 пъти, а Витенька – 29 пъти. Майката на момиченцето на същата възраст 15 пъти я нарича Тома, 7 пъти – Томочка и 1 път – Томусь. През целия период на наблюдение нито една от майките не използва пълното име на детето (Виктор и Тамара), което не е случайност. Използването на пълното име често означава недоволството на възрастния, намерението да прекъсне някаква дейност или да привлече вниманието на детето в случай на непослушание. За това говорят и носители на други езици. (Както разбрахме от лична комуникация с проф. д-р Урсула Штефани, подобна ситуация се наблюдава и в немския език.) Хипокористиките, освен прагматични, имат и

структурни предимства. Такива са използването на едни и същи афикси. (Например *-и(а)* в имената *Сашиа, Дашиа, Наташиа, Витюшиа* или *-с(я)* в имената *Люся, Томуся, Тося*.) Тези афикси добавят общ завършек на неофициалните имена, създавайки големи групи думи с еднакво склонение (срв. пълните женски имена *Людмила, Тамара, Антонина*).

Удобството на тези повтарящи се модели се състои в това, че личните имена лесно се разпознават в речта и маркират границата между думите, която трудно се открива от детето – особено в езици с високо ниво на редуцирани неударени гласни, какъвто е руският. От друга страна, добавянето на различни афикси към личното му име помага на детето да научи основните модели на словообразуването, а именно диференцирането на корена на думата и установяването на морфемните граници.

Деминутивите имат същите предимства с тази разлика, че в руския език те не се произвеждат в момента на речта, а се запомнят като цялост. С други думи, при деминутивите в руския език не се наблюдава широка конкуренция на афиксите (Dressler et al. 2019). Повечето деминутиви имат само един „авторизиран“ афикс (*бел-очк-а, горл-ышк-о, дет-ишк-и*). Като изключение ще посочим двойните деминутиви като *книж-к-а, книж-ечк-а, книж-онк-а*, които се различават както исторически, така и прагматично. Думата *книжка* в съвременния руски език е по-скоро разговорна форма, отколкото деминутив; думата *книжечка* съдържа семата ‘малък размер’ или изразява положителна оценка; *книжонка* има отрицателна конотация (последната форма отсъства в нашите данни). Много от първичните деминутиви с афикс *-к* вече са загубили семата ‘малък размер’ и се използват като разговорен аналог на симплекса (*картошка, морковка, ёлка, дырка* и т.н.). При тези думи умалително значение имат вторичните деминутиви: *картошечка, морковочка, ёлочка, дырочка, занавеска* (за този процес вж. Фуфаева/Fufoeva 2017).

Останалите подгрупи деривати са малочислени. Това са феминитивите (*велосипедистка, воспитательница*), названия на женски животни (*коза, слониха, медведица*) или на техните малки (*медвежонок, зайчонок, мышонок*). В последния случай наблюдаваме еднакви суфикси, докато феминитивите се характеризират със значително суфиксално разнообразие. В РОД обаче не откриваме конкуриране между феминитивните суфикси, което присъства в речта, адресирана към възрастни. В същото време имената на малките на животните често се образуват от друга основа (*поросёнок* от *свинья* или *жеребёнок* от *конь* или *лошадь*). Тази особеност често създава пречка за усвояването на материала, тъй като децата се опитват да създават иновативни форми, като *свинёнок* или *лошадёнок*, съгласно предложената от С.Н. Цейтлин хипотеза за усвояване на системните правила преди нормативните ограничения (Цейтлин/Cejtlin 2009: 388–390). Авторката отбелязва, че в детската реч също може да се наблюдава конкуренция на феминитивните суфикси, както и иновативни наименования на малките на жи-

вотните, но това се забелязва в по-късните периоди. В този случай възникването на такива иновации е свързано с усвояването на основните деривационни модели.

Дотук разгледахме дериватите, които само модифицират основното значение на произвеждащата основа, без да го променят. Има обаче модели, които променят основното значение на думата, както и принадлежността ѝ към определена част на речта. Това са отглаголните и адективните съществителни. Те не образуват многочислен клас, но играят важна роля в по-нататъшните процеси. Суфиксите в тези съществителни имена имат ролята на връх на съответното словосъчетание, например *води-тель* – този, който кара кола, *мокр-уш-а* – този, който е мокър (според концепцията на Steriorolo 2009). В представените от нас данни присъстват оценъчни съществителни като *болтушка*, *жадина*, *хулиганъ*. Последният пример е особено интересен, тъй като за оценъчна номинация на едно дете тук се използва събирателно съществително, сякаш става дума за група хора. Посоката на деривацията може да е двойка: или от думата *хулиган*, или от глагола *хулиганить*, макар че първият вариант е по-правдоподобен, срв. също *ворон* – *воронъ*.

При номинацията на имена на вършители на действие рядко се използват идентични суфикси (*выдум-щиц-а*, *врун-ья*, *попрыг-ушк-а*). Тези примери не са много и не оформят модели. На този етап детето може само да се досети от кой глагол е образувана думата. Първичната задача на децата в този случай е морфемният анализ и идентифицирането на произвеждащата основа.

Другият модел предполага, че наименованието на предмета се образува от неговия признак, предназначение или детайл. Такива са думите от типа *грузовик*, *снеговик*, *застежка*, *футболка*, *открывалка*, *пищалка*. Начините за образуване и суфиксите тук са стандартни, което позволява на децата бързо да усвоят този модел.

Последната група се състои от думи, образувани чрез добавяне към основата на думата на допълнителна нулева суфиксация (*людоед*, *пароход*, *паровоз*, *самолёт*, *белонос*). Връзката им с произвеждащата основа е прозрачна и това ги прави доста разпространени модели, срв. *короед*, *сердцеед*, *муравьед* и др. В нашия материал това са изолирани случаи, които все пак са достатъчно добре мотивирани, за да се разбират дори от малки деца.

В предишни изследвания вече обърнахме внимание на факта, че номиналното словообразуване се извършва с помощта на суфиксация, много рядко – на едновременна суфиксация и префиксация (*подбородок*, *подоконник*), както и на композиция на основи. Чистата префиксация не е характерна за съществителните имена, с малки изключения (напр. *прадед*). Следователно, когато анализират съществителните, децата свикват да обръщат внимание на края на думата или на основата.

След като разгледахме основните закономерности в нашия материал, можем да представим кратки заключения.

4. Изводи и перспективи на изследването

Двата нови корпуса диалози между родители и деца бяха анализирани със специално внимание върху деривационните процеси при съществителните в руската реч, насочена към децата. Анализът показва, че речта на двете майки съдържа значителен брой производни съществителни (около 30–40% от всички съществителни както types, така и tokens). Този брой обаче е по-малък от очакваното, като се има предвид, че всички деривати, включително често използваните деминутиви, са извлечени чрез обща ексцерпция.

Тази разлика може да се обясни с половата принадлежност: майката на момчето средно използва по-малко деривати. Тази особеност също може да е резултат на индивидуалния стил на говорещия. Като цяло големият процент деривати в речта на възрастните има **прагматично обяснение** и е свързан с изразяване на емоции.

Най-голям дял от производните думи очаквано са деминутивите и хипокористиките, също феминитивите, наименованията за женски животни и техните малки. Всички тези модели не променят принадлежността на изходната дума към определена част на речта. Деминутивите и хипокористиките са варианти на името, следователно те свободно варират със симплекси и с други думи, а говорещите избират тези наименования поради прагматичните и структурните им предимства.

Структурното обяснение на високата честота на деминутивите е свързано с техните морфонологични предимства. Деминутивите имат еднородни суфикси; за тях не е типично премятане на ударението при промяна на падежната форма; историческото развитие на някои специфични суфикси уеднаквява завършека на съществителните, улеснявайки разделянето на речевия поток. За разлика от тях при хипокористиките се наблюдава конкуренция на суфиксите. Деминутивите доминират при изчисляването на types, а хипокористиките преобладават в tokens. Може да се предположи, че и двата вида деривати имат важна роля за последващото усвояване на словообразуването и на формообразуването. Възрастните участници в комуникацията ги избират, опитвайки се несъзнателно да улеснят детето в усвояването на именната система.

Съществителните, образувани чрез суфиксация от глаголи или прилагателни, както и чрез композиция на основи, са най-малката група. Междувременно те са важни за децата, за да се научат да намират връзки между производните и произвеждащите основи, а също и да анализират структурата на производните думи.

Типологическата перспектива в областта на сравнението на активните деривационни процеси, наблюдавани в руския и българския език, се осно-

вава на вече разработени проучвания. Подобни сравнителни изследвания на деминутивите са извършвани от различни автори. С. Манова отбелязва, че славянските езици си приличат в областта на структурата на деминутивите: редът и броят на суфиксите е идентичен (Manova 2015). Сходство в използването на деминутивите отбелязва също М. Багашева-Колева (Bagasheva-Koleva 2013; Bagasheva-Koleva 2014).

В българския и в руския език се наблюдават съществени различия в честотата на използване на деминутивите. И. Васева отбелязва по-голямо разпространение на емоционално-оценъчните деминутиви в руските текстове в сравнение с българските паралели. Авторката обяснява тези съотношения с повишената емоционалност и експресивност, характерни за руския език, и демонстрира как точният превод на емоционалните нюанси може да доведе до стилистично изкривяване на текста. „Отразяването на всички руски умалителни думи в българския превод е невъзможно и неправилно не толкова затова, че нарушава нормите на българския език, но и поради това, че текстът звучи сладникаво или екзалтирано, т.е. създава неправилна представа за стила на автора и неговите произведения (Васева/Vaseva 2006: 180). С други думи, ако следваме **прагматичния начин** на обяснение на деминутивите, то в българския регистър за общуване с деца те трябва да бъдат не по-малко, отколкото в руския. Ако приемем **структурното обяснение**, в речта на българските майки те би трябвало да са по-малко, тъй като децата не се сблъскват със сложна система от падежни изменения. Анализът на спонтанната реч на възрастните, насочена към децата, ще помогне за решаването на теоретичния проблем за тълкуването на популярността на някои видове деривации в славянските езици.

Благодарности

Авторката изказва благодарност на Е. А. Офицерова и И. В. Яковлева за събирането и предоставянето на лонгитудни данни на Фондацията за детска реч на Руската академия на науките.

Превод: гл. ас. д-р *Татяна Брага*

БЕЛЕЖКА / NOTE

¹ Необходимо е да се отбележи, че в системата CHILDES, която използвахме за анализ, types са словоформи (а не леми), а tokens са словоформи, броени с оглед на повторенията. Например, ако формата *мишу* във винителен падеж се появи 8 пъти в диалога, тя ще се брой като един type и осем tokens.

ЛИТЕРАТУРА

- Васева 2006: *Васева, И.* Умалителност. Експресивност. Емоционалност. София, Авангард Прима.
- Фуфаева 2017: *Фуфаева, И. В.* Экспресивные диминутивы в условиях конкуренции с нейтральными существительными (на материале русского языка). Москва, РГГУ.
- Цейтлин 2000: *Цейтлин, С. Н.* Язык и ребенок: лингвистика детской речи. Москва, ВЛАДОС.
- Цейтлин 2009: *Цейтлин, С. Н.* Очерки по словообразованию и формообразованию в детской речи. Москва, Знак.
- Bagasheva-Koleva 2013: *Bagasheva-Koleva, M.* Some correlates between diminutive words in Bulgarian, Russian and English. – *Paisii Hilendarski University of Plovdiv – Bulgaria Research Papers*, vol. 51, book 1, part B. Plovdiv, Paisii Hilendarski University of Plovdiv, s. 138–147.
- Bagasheva-Koleva 2014: *Bagasheva-Koleva, M.* The case of lexicalized diminutive nouns in some Slavic languages. – In: *Ezitsi na pametta v literaturniya tekst* (Languages of memory in the literary text). Veliko Turnovo, Faber Publishing House, s. 619–626.
- Dressler et al. 2019: *Dressler, Wolfgang U., Lavinia Merlini Barbaresi, Sonja Schwaiger, Jutta Ransmayr, Sabine Sommer-Lolei & Katharina Korecky-Kröll.* Rivalry and lack of blocking among Italian and German diminutives in adult and child language. – In: Rainer, F., Gardani, F., Dressler, W. U., Luschützky, H. C. (eds.). *Competition in Inflection and Word-Formation*. Berlin, Springer, pp. 123–143.
- Kazakovskaya, Voeikova 2021: *Kazakovskaya, V. V., Voeikova, M.D.* Acquisition of derivational morphology in Russian. – In: Mattes Veronika, Sabine Sommer-Lolei, Katharina Korecky-Kröll, Wolfgang U. Dressler (eds.). *The Acquisition of Derivational Morphology. A cross-linguistic perspective* [Language Acquisition and Language Disorders 66]. John Benjamins, pp. 170–195.
- Kempe, Brooks, Gillis 2007: *Kempe, V., J. P. Brooks, St. Gillis.* Diminutives provide multiple benefits for language acquisition. – In: Savickienė I., Dressler W. U. (eds.). *The acquisition of diminutives: A cross-linguistic perspective*. Amsterdam, John Benjamins, pp. 319–342.
- MacWhinney 2000: *MacWhinney, B.* The CHILDES Project: Tools for Analyzing Talk. 3rd Edition. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Manova 2015: *Manova, S.* Affix order and the structure of Slavic word. – In: Stela Manova (ed.). *Affix Ordering Across Languages and Frameworks*. Oxford, Oxford University Press, pp. 205–229.
- Mattes et al. (eds.) 2021: *Mattes, V., S. Sommer-Lolei, K. Korecky-Kröll, Wolfgang U. Dressler* (eds.). The Acquisition of Derivational Morphology. A cross-linguistic perspective [Language Acquisition and Language Disorders 66]. John Benjamins.
- Protassova, Voeikova 2007: *Protassova, E., M. Voeikova.* Diminutives in Russian at the early stages of acquisition. John Benjamins Publishing Company. – In: Savickienė, Dressler (eds.) 2007: *Savickienė I. & W. Dressler* (eds.). The Acquisition of Diminutives: A Cross-Linguistic Perspective. [Language Acquisition and Language Disorders 43]. Amsterdam, John Benjamins, pp. 43–72.

- Savickienė, Dressler (eds.) 2007: *Savickienė I. & W. Dressler* (eds.). The Acquisition of Diminutives: A Cross-Linguistic Perspective. [Language Acquisition and Language Disorders 43]. Amsterdam, John Benjamins.
- Steriopolo 2009: *Steriopolo, O.* Form and Function of Expressive Morphology: A Case Study of Russian. – *Russian Language Journal*, Vol. 59, 2009, pp. 149–194.

REFERENCES

- Bagasheva-Koleva 2013: *Bagasheva-Koleva, M.* Some correlates between diminutive words in Bulgarian, Russian and English. *Paisii Hilendarski University of Plovdiv – Bulgaria Research Papers*, vol. 51, book 1, part B. Plovdiv, Paisii Hilendarski University of Plovdiv, s. 138–147.
- Bagasheva-Koleva 2014: *Bagasheva-Koleva, M.* The case of lexicalized diminutive nouns in some Slavic languages. – In: *Ezitsi na pametta v literaturniya tekst* (Languages of memory in the literary text). Veliko Turnovo, Faber Publishing House, s. 619–626.
- Cejtlin 2000: *Cejtlin, S. N.* Jazyk i rebenok: lingvistika detskoj rechi. Moskva, VLADOS.
- Cejtlin 2009: *Cejtlin, S. N.* Ocherki po slovoobrazovaniju i formoobrazovaniju v detskoj rechi. Moskva, Znak.
- Dressler et al. 2019: *Dressler, Wolfgang U., Lavinia Merlini Barbaresi, Sonja Schwaiger, Jutta Ransmayr, Sabine Sommer-Lolei & Katharina Korecky-Kröll.* Rivalry and lack of blocking among Italian and German diminutives in adult and child language. – In: Rainer, F., Gardani, F., Dressler, W. U., Luschützky, H. C. (eds.). *Competition in Inflection and Word-Formation*. Berlin, Springer, pp. 123–143.
- Fufaeva 2017: *Fufaeva, I. V.* Ekspressivnye diminutivy v uslovijah konkurencii s nejtral'nymi sushhestvitel'nymi (na materiale russkogo jazyka). Moskva, RGGU.
- Kazakovskaya, Voeikova 2021: *Kazakovskaya, V. V., M. D. Voeikova.* Acquisition of derivational morphology in Russian. – In: Mattes Veronika, Sabine Sommer-Lolei, Katharina Korecky-Kröll, Wolfgang U. Dressler (eds.). *The Acquisition of Derivational Morphology. A cross-linguistic perspective* [Language Acquisition and Language Disorders 66] John Benjamins, pp. 170–195.
- Kempe, Brooks, Gillis 2007: *Kempe, V., J. P. Brooks, St. Gillis.* Diminutives provide multiple benefits for language acquisition. – In: Savickienė I., Dressler W. U. (eds.). *The acquisition of diminutives: A cross-linguistic perspective*. Amsterdam, John Benjamins, pp. 319–342.
- MacWhinney 2000: *MacWhinney, B.* The CHILDES Project: Tools for Analyzing Talk. 3rd Edition. Mahwah, NJ, Lawrence Erlbaum Associates.
- Manova 2015: *Manova, St.* Affix order and the structure of Slavic word. – In: Stela Manova (ed.). *Affix Ordering Across Languages and Frameworks*. Oxford, Oxford University Press, pp. 205–229.
- Mattes et al. (eds.) 2021: *Mattes, V., S. Sommer-Lolei, K. Korecky-Kröll, Wolfgang U. Dressler* (eds.). The Acquisition of Derivational Morphology. A cross-linguistic perspective [Language Acquisition and Language Disorders 66]. John Benjamins.
- Protassova, Voeikova 2007: *Protassova, E., M. Voeikova.* Diminutives in Russian at the early stages of acquisition. John Benjamins Publishing Company. – In: Savickienė, Dressler (eds.) 2007: *Savickienė I. & W. Dressler* (eds.). The Acquisition of Diminutives: A Cross-Linguistic Perspective. [Language Acquisition and Language Disorders 43]. Amsterdam, John Benjamins, pp. 43–72.

Savickienė, Dressler (eds.) 2007: *Savickienė, I. & W. Dressler (eds.). The Acquisition of Diminutives: A Cross-Linguistic Perspective*. [Language Acquisition and Language Disorders 43]. Amsterdam, John Benjamins.

Steriopolo 2009: *Steriopolo, O. Form and Function of Expressive Morphology: A Case Study of Russian*. *Russian Language Journal*, Vol. 59, s. 149–194.

Vaseva 2006: *Vaseva, I. Umalitelnost. Ekspressivnost. Emocionalnost*. Sofia, Avangard Prima.

✉ Доц. д.ф.н. Мария Д. Воейкова

Отдел по теория на граматиката, Институт за лингвистични изследвания

Руска академия на науките, пер. „Тучков“, бл. 9,

199053 Санкт Петербург, Русия

<https://iling.spb.ru/persons/voeykova-mariya-dmitrievna>

✉ Assoc. Prof. Maria D. Voeikova, DSc

Department of Grammar Theory, Institute for Linguistic Studies

Russian Academy of Sciences, Tuchkov per., Bl. 9

199053 Saint Petersburg, Russia

<https://iling.spb.ru/persons/voeykova-mariya-dmitrievna>